

Det oppsiktsvekkende funnet

— Pappas ønske var først og fremst at folk skulle få vite om den som et historisk dokument. Jeg følte det derfor som min plikt å få den offentliggjort, sier Katarina Fox.

Datteren til krigsseileren Johannes Johansen fant kong Haakons hittil ukjente dagbok sammen med farens krigsmedaljer. Trolig er den et av få private do-

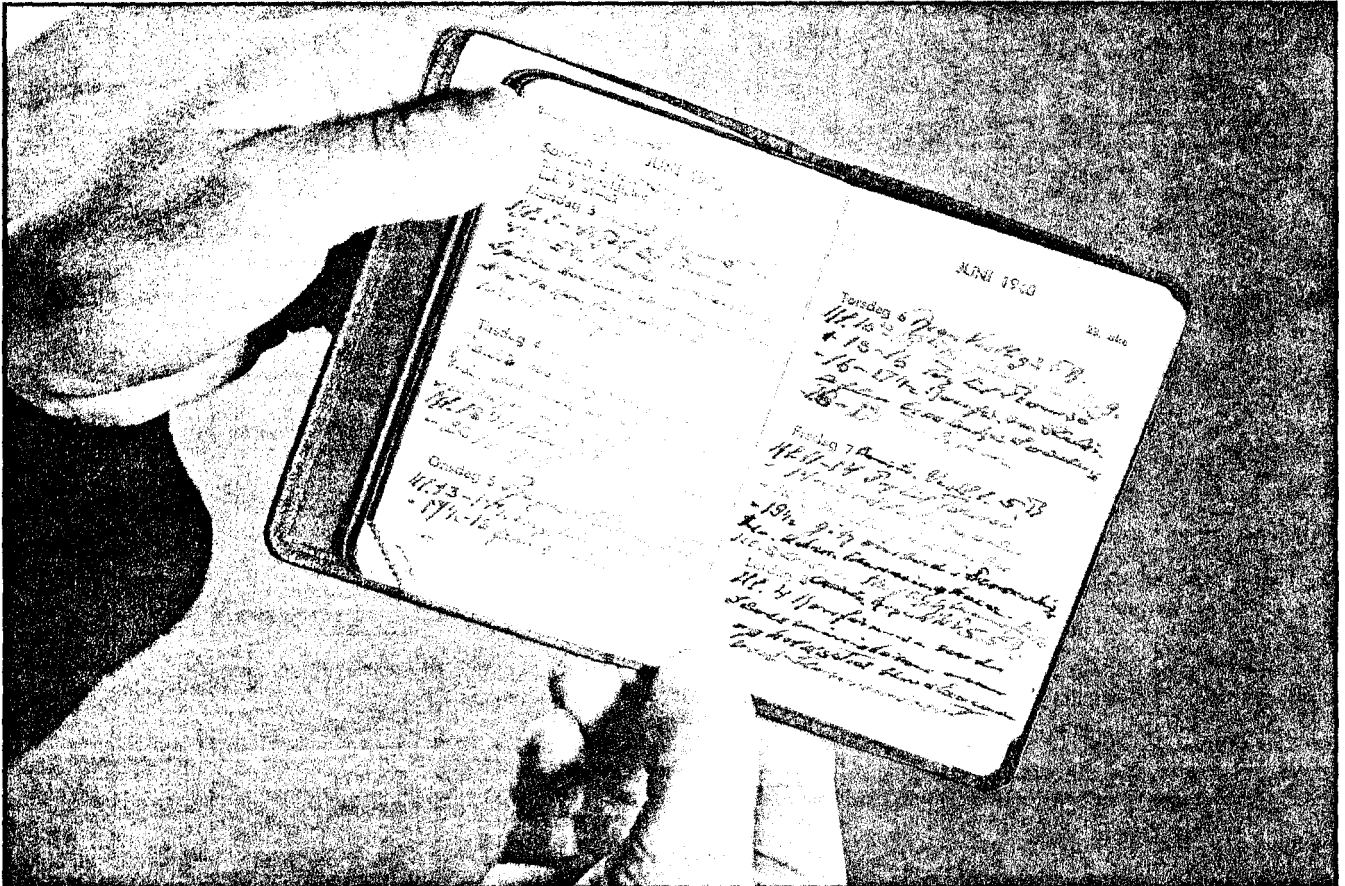
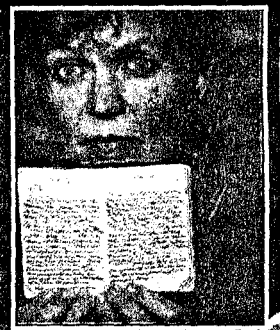
kumenter som er tilbake etter kong Haakon.

Hvorfor akkurat denne lille almanakken i mørkt skinn skulle komme på private hender, er uklart.

Innpakket i en gulnet konvolutt kom boken frem i dagslyset da Johannes Johansen døde i fjor vinter. Sammen med andre private papirer i bankboksen lå diplom og medaljen for innsatsen i handelsflåten under Northship.

— Vi tror han fikk boken av kong Haakon for sin krigsinnsats. Hvor og hvordan han fikk boken, vet vi ikke hundre prosent sikkert, men det skal ha vært i forbindelse med utdeling av medaljer i England eller Skottland under krigen, hevder Katarina Fox.

SENSASJONELT: Katarina Fox fant kong Haakons ukjente dagbok blant farens krigsmedaljer.

■ ■ Funnet er en oppsiktsvekkende gåte. I over 50 år har kong Haakons personlige dagbok fra krigsdagene i 1940 ligget skjult for offentligheten i en privat bankboks.

■ ■ Boken inneholder kong Haakons egne dagboknotater fra de dramatiske april dagene i 1940.

Kristin M. Hauge

KONGENS UKJENTE DAGBOK under april dagene i 1940

Historiker: — Boken er ekte

Historikeren Olav Riste er ikke i tvil om at det er kong Haakon som har skrevet den lille almanakken.

Som fremstående historiker, forskningssjef ved Institutt for forskningsstudier og forfatter av bøkene om «London-regjeringa», har Riste selv nær kjennskap til kongens bevegelser under den annen verdenskrig.

— Værobservasjonene som er notert hver eneste dag i almanakken, er helt typisk for kong Haakon, bemerker Riste.

Fra kongen kom frem til fylkeslege Dybwad-Holmboes hytte i Målselv 2. mai, har den stramme og punktlig marineoffiseren notert temperatur, vindretning og værslag. Denne spesielle varen bekreftes i Tim Greves biografi av kong Haakon.

Kong Haakons telegramaktige nedtegninger begynner først 4. april 1940. I lengre tid hadde kongen vært dypt bekymret over den økte internasjonale spenningen. Brevene han jevnlig skrev til sin kjære venn, kong George (Bertie) og enkedronning Mary i Storbritannia, var følelsesladede

og svært personlige. Men sidene i dagboken var av en eller annen grunn blanke.

Ved midnattstider 8. april får kongen høre at Oslo Ytre Sjøforsvar er i kamp. Dypt forvilet forstår han at tyskerne er i ferd med å invadere Norge og at han må flykte.

Fra den tunge, svarte dagen av er nesten samtlige datoer i notaboken teitskrevet med knølliten, gammeldags dansk løkkeskrift. Selv om kong Haakon er ordknapp og nøktern, sier de få setningene mye om den forferdelige

situasjonen han og Norge plutselig befant seg i.

— Det ligger en forfattet dramatik mellom linjene, sier Olav Riste.

Selv om han som historiker mener at boken har en beskjeden verdi, betegner han selve funnet av almanakken som sensasjonelt.

LITE NYTT: Historiker Olav Riste mener dagboken bør være tilgjengelig for historikere.
Foto: TROND SOLBERG

HIER ER KONG

VG gjør oppmerksom på at det kan være unøyaktigheter i tydingen av boken på grunn av den svært vanskelige håndskriften. Der det står streker eller spørsmålstegn henviser det til ord og bokstaver det ikke har vært mulig å tyde.

4. april, torsdag:

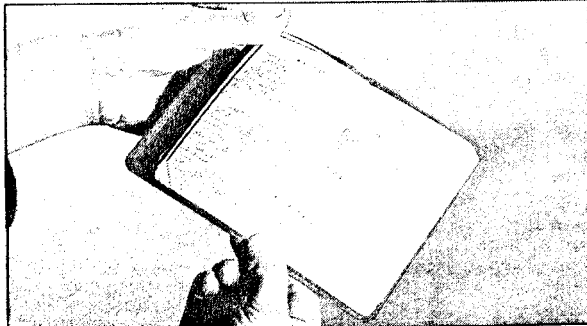
Dette skjedde: 1. april kom den første av flere meldinger fra legasjonen i Berlin til Utenriksdepartementet: Det verserer sterke rykter om en forestående tysk aksjon mot Norge. Meldingene har gjort tjenestemenn i departementet urolige.

Kong Haakon noterer:
Flypost til Amerika Tirsdag og Fredag.

8. april, mandag:

Dette skjedde: Britisk-fransk minelegging i norsk farvann. Regjeringen med protest til vestmaktene mot mineleggingen. Møte og debatt i Stortinget. Flere meldinger om tyske krigsskip på vei nordover. Den tyske linjebåten «Rio de Janeiro» torpedert utenfor Lillesand. Ved midnatt kommer meldingene om at Oslo Ytre Sjøforsvar er i kamp mot ukjente skip.

Kong Haakon noterer:
*Kl. 12 1/2. Fik Melding om at Forterne var i kamp med tyske Skjute.
Kl. 2 1/2 fik Melding om at Oscarsborg var passert hos — hvad jeg ikke vilde tro.
Kl. 5 fik Melding at Statsraadet — mødtes 3 1/4. stod op.*

NEDTEGNELSER: Dette er Kong Haakons lille almanakk mener historiker Olav Riste.

9. april, tirsdag:

Dette skjedde: Den tyske minister leverer et ultimatum til den norske regjering som avvises på stedet. «Blücher» går ned i Drøbakundet kl. 0600. Kl. 7 står ekstratoget med kongefamilien, regjeringen og Stortinget klart på Østbanestasjonen. Ved Lillestrøm må toget vente, fordi tyske fly angriper Kjeller flyplass. Toget ankommer Hamar kl. 12. Flere møter og konferanse i Festiviteten. Kongefamilien har tatt inn på Sælid gård i Vang. Før varsel om at tyske styrker nærmer seg. Ekstratog til Elverum og nytt stortingsmøte kl. 21.40 der Stortinget gir regjeringen alle fullmakter. Kronprinsesse Martha og barna får følge av major Østgaard til Salen i Sverige. Kongen og kronprinsen fortsetter til Nybergssund.

Kong Haakon noterer:
Kl. 7 1/2 tog fra Oslo Lillestrøm fra 8-9 tuftangrep på Kjeller. Ank. Hamar Kl. 12. Tok inn på Sælid gård. Konferanse m. Statsraadet og Partiførere paa Hamar fra 3-6 fra Stehli 6.30 til Ankrem Trilim (?) Konf. 8 1/2 Märtha til Salen. 9.30 Vi reiste.

10. april, onsdag:

Dette skjedde: Meldinger om natten om kamper på Midtskogen — tyskerne som skulle ta Kongen til fange, møter for første gang norsk organisert motstand. Konge og regjering reker å flykte til Nybergssund. Kongen og utenriksminister Koht må møte den tyske sendemannen Curt Bräuer på Elverum som der fremlegger de tyske kravene: Kongen må anerkjenne Quisling som regjeringssjef. Tilbake i Nybergssund sier Kongen i statsråd at regjeringen står fritt, men at han selv ikke kan utnevne Quisling. Han vil abdisere dersom regjeringen godtar de tyske kravene. Regjeringen avviser kravene. Major Østgaard tilbake fra Sverige etter å ha brakt kronprinsessen og barna i sikkerhet.

Kong Haakon noterer:
i Nybergssund ank. Kl. 3. Statsraad Kl. 11 Konferanser. Tog til Elverum ophold hos Møi?? forhandlingsmøte m. tysk Minister Kl. 6-7 hjem Kl. 8 Statsraad. Østgaard kom tilbake fra Salen.

11. april, torsdag:

Det skjedde: Konge og regjering i Nybergssund. Statsråd. Quislings sen debut, kaptein Kjeld Irgens, overbringer Quislings anmodning om at Kongen må vende tilbake til Oslo. Kongen avviser blankt å akseptere Quislings regjering. Tysk bombing av Elverum og Nybergssund om ettermiddagen. Konge og regjeringen drar nordover til kommunesenteret Innbygd i Trysil. Møte på lensmannskontoret om kvelden. Bestemmer at de ikke skal flykte til Sverige, men videre til Lillehammer — over Rena, Elverum og Hamar.

Kong Haakon noterer:
Kapt. Irgens med bud fra Quisling om å returnere til Oslo, avsto. Kl. 5-6 1/2 bombing av Elverum og Nybergssund Kl. 12 Regjeringsmøter hos Lensm. i Trysil. Besluttet tage til Lillehammer over Rena, Elverum, Hamar.

12. april, fredag:

Dette skjedde: Høyesterett drofter forslag om sivil administrasjonsordning. En dramatisk dag for kong Haakon, kronprins Olav og flere statsråder som reiser fra Innbygd om kvelden den 11. Kommer til Rena litt over midnatt. Må reise tilbake til Jordet, der stortingsrepresentant Torgeir Anderssen-Rysst skal levere viktig melding til Kongen. Fortsetter til Drevsjø om morgenen. Rådslagning på tollstasjonen Lillebo ved Pemunden. Ser tyske fly og kjører over svenskegrensen for å komme i sik-

kerhet. Tilbake over grensen etter cirka 20 minutter og reiser videre.

Kong Haakon noterer:
ank. Rena Kl. 1 Flyvealarm. Maatte ikke fortsette før tatt med Anderssen-Rysst som reiste fem Nybergs. — Jordet. Reiste tilbake til Jordet. c. Kl. 2 ank. Jordet. Kl. 4 ingen betydning. Tok til Drevsjø ank 5 1/2 fortsatte Kl. 6 ank. Aulseim Kl. 3.

13. april, lørdag:

Dette skjedde: Harde kamper ved Fossum bro. Full tysk fremrykning fra Oslo. Kongen, kronprinsen og major Østgaard flykter og avslutter reisen nærmest som blindpassasjerer på en postvogn fra Hjerkin. Fullstendig utslitte tar de inn hos Anna Roose på Heggelund pensjonat utenfor Otta om kvelden.

Kong Haakon noterer:
fortsatte Kl. 5 til Hjerkin og videre 13-14 til Otta tok inn paa Heggelund pensjonat. Kl. 11 1/4 første gang i Senj.

14. april, søndag:

Dette skjedde: Nygaardsvold, Koht og Torp holder et slags regjeringsmøte på pensjonatet. Oberst Munthe, utsending fra Hærens Overkommando, overtaler Kongen og kronprinsen til å trekke ut av Otta og søke tilflukt på storgården Sandbu i Vågå hos skipsreder Thomas Olsen. Opprop fra Kongen om motstandsvilje sendes ut.

Kong Haakon noterer:
Statsraad Kl. 2. Major Munthe fra H.O. 12.

15. april, mandag:

Dette skjedde: Kongen og regjeringen oppholder seg på Otta. Tidlig om morgenen melding om at 50-60 tyske fallskjermssoldater, som dagen før ble sluppet ned over Dovre, nå er på vei sørover. Kongen og regjeringen kjører til Vågå og holder statsråd på pres-tegården.

Kong Haakon noterer:
Reiste Kl. 10 1/2 tok til Vågå mø — hos Prosten tok tilbake til Otta Statsraad Kl. 5 besluttet å tage til Andalsnes via Dombås-Le-sja i løpet av Natten. Faldskærmtropper utsattes —.

16. april, tirsdag:

Dette skjedde: Trolig blodigste trefningen under hele felttoget like sør for Roverud stasjon. Tysk kolonne kjører rett inn i norsk kompani. Kongen flykter til Vågå.

Kong Haakon noterer:
Kl. 6 afreiste vi opholdt os i Skogholdt syd Brannhøy til 9 3/4 fik å vite at tyskerne ikke var — tok til Otta. K. G. bad os tage til Thomas Olsen i Vågå reiste 2 1/4 ank. Sandbu 3 1/4. Klar til Avreise Kl. 8. Ingen klar melding. Kl. 9 3/4 meldte Ljungberg ut vi neste Dag måtte forsøke jorsring.

FLUKTEN: Dramatisk

Støttes av eksperter

— Vi har ikke funnet noe som gir grunn til å tvile på at skriften i dagboken er kong Haakons, sier byråingeniørene Ulla-Britt Aberg og Rolf Berzell ved Statens Kriminaltekniske laboratorium (SKL) i Linköping i Sverige.

Men funnet av kong Haakons almanakk fra krigsdagene, reiser flere spørsmål.

Derom kongen virkelig fikk den ubrukte dagboken under oppholdet på hytta «Trangen» i Troms i begynnelsen av mai, må

han ha ført inn det som skjedde i aprildagene i ettertid.

Skriftkspertene ser det ikke som umulig at det kan ha blitt gjort tilføyelser på et senere tidspunkt.

Under datoene 21. april til 24. april har forfatteren tydelig blanda hva som skjedde på hvilken dag. Tre piler markerer tvil om hvilke avsnitt som skal hvor. Det samme gjelder for 9., 10. og 11. mai, der to piler forskyver teksten til neste dag.

Antagelsen om at kong Haakon fikk boken da han kom til hytta «Trangen» 2. mai, blir styrket ved at de daglige værnøttingene først starter 2. mai. I Kjell Arnliot Wigs bok «Kongen ser tilbake», forteller kong Olav at dagbøkene hans far skrev, ikke inneholder noe merkelig, og heller ikke er spesielt politisk interessante.

TVILER IKKE: Byråingeniørene Ulla-Britt Aberg og Rolf Berzell bekrefter bokens ekthet. Foto: VICTOR BOULLET

ENS NOTATER

17. april, onsdag:

Dette skjedde:

Konge og regjering reiser mot Åndalsnes fra Vågå. Tyske fallskjermjegere sitter fast ved Brennhaug stasjon, så konge og regjering må snu. Kommanderende general råder Kongen til å vente i huset til skipsreder Thomas Olsen på eiendommen Sandbu i Vågå. Første britiske soldater til Åndalsnes.

18. april, torsdag:

Dette skjedde: Statsråd. Første britiske styrker i land i Namsos og Åndalsnes.

Kong Haakon noterer: Kl. 11 1/4 Statsrådet ank. Statsråd. Vertskapet Thomas Olsen Astrup og Lehmkühl reiste over fjellet etter Middag.

19. april, fredag:

Dette skjedde: Forsvarsminister Ljungberg melder at veien er fri og at tyske fallskjerm-soldater er uskadeliggjort. Kronprins Olav til Hærens Overkommando i Øyer. Kongen moter ham igjen på Heggelund pensjonat utenfor Otta om kvelden. Reiser tilbake til Vågå og overnatter på Sandbu.

Kong Haakon noterer: Kl. 1 fikk Melding om at Ljungberg ankommet Dombås og veien fri. Olav besøkte H.O.K. reiste fra Olsens kl. 9 1/2 ank. Heggelund 10 1/2 traf Olav, telefonerte Ljungberg derfra om den videre turen. Tok til Olsens.

20. april, lørdag:

Dette skjedde: Hitlers fødselsdag og general von Falkenhorst sender ut proklamasjon med tilbud om benådning til «alle nordmenn som etter internasjonal krigsrett har forbrutt sine liv.»

flukt fra Nybergsund.

Kong Haakon noterer: Kl. 7 3/4 fikk vi besked at fortsatte videre til Lesjaskog Statsrådet til Stuguflåten. K.G. bud os blive —

hvad vi gjorde.

21. april, søndag:

Dette skjedde: Den britiske admiralen, Sir Edward Evans, besøker Kongen på Sandbu i Vågå med personlig hilsen fra kong George VI av Storbritannia om at britiske styrker var blitt landsatt i Molde og Åndalsnes. Kongen får beskjed av kommanderende general om at de kan flytte fra Sandbu til Lesjaverk gård. Reiser om kvelden.

Kong Haakon noterer: Adm. Evans paa besøk Kl. 2. Kl. 3 melding om at — til Lesja Verk. Kl. 9 EM Middag hos Olsens.

22. april, mandag:

Dette skjedde: Statsråd i storstuen på Stuguflåten. Om kvelden reiser Kongen og kronprinsen til Molde. Om natten kommer de frem etter en strabasøs biltur på forferdelig dårlige veier.

Kong Haakon noterer: Ankom til Lesja verk Kl. 0.45.

23. april, tirsdag:

Dette skjedde: Kongen og kronprinsen i Molde.

Kong Haakon noterer: Ljungberg ank Kl. 10 3/4 Kl. 11.40 reiste til Stuguflåten. ank Kl. 12 Statsraad. Om Eftremid. flere flyangrep. Fortsatte Kl. 11 EM til Molde via Åndalsnes — ank. Molde Kl. 1 1/2 Nat.

Kongen og kronprinsen ble i Molde i seks dramatiske dager.

29. april, mandag:

Dette skjedde: Etter konferanse med forsvarsminister Ljungberg bestemmer Kongen seg for å reise fra Molde. Om kvelden — etter seks dager i Molde — går Kongen og regjeringen om bord i den britiske krysseren HMS «Glasgow» for å dra til Tromsø. Kristiansund lagt i aske av tyske fly — trolig tror tyskerne at Kongen og regjeringen er i byen.

Kong Haakon noterer: 8—6 i Skogen. Molde bombet. Centrum nærmest ødelagt. Konferanse med Ljungberg Kl. 7 FM. Kl. 9 EM Statsraad og — kvelden Kl. 10 gik om bord i Glasgow Molde Havn.

30. april, tirsdag:

Dette skjedde: Molde står i flammer. Kongen mener det er riktig å dra til Tromsø. Kommandørkaptein Pegrum er enig.

Kong Haakon noterer: Kl. 1 1/2 Statsraad bestemte os til å gaa til Tromsø. Bri—Pe—J. W. Car—, R. Walze attachet. Capt. P.H. Pegrum Chef. Kl. 13.45 ank. ved Bullangen.

1. mai, onsdag:

Dette skjedde: Kongen og regjeringen kommer til Tromsø. Hentes fra Glasgow av skipet «Heimdal» ute i Malangsfjorden. «Heimdal» blir bare liggende en times tid i Tromsø før den går videre til Målsnes. Tar inn hos distriktsdyrlege Røine i Moen. Først i seng neste morgen.

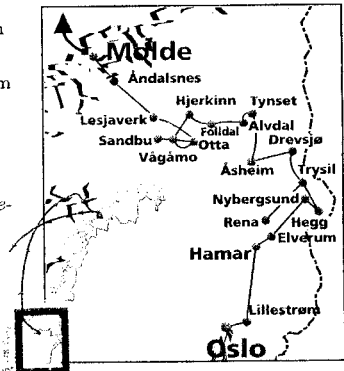
Kong Haakon noterer: gik omb. Heimdal Chef Kapl. Johnsen. Gik til Tromsø ank. 22.30. gik videre til Målsnes ank. 02.30. til-til-

2. mai, torsdag:

Dette skjedde: Kongen og kronprinsen reiser til Langvannet der fylkeslege Bertram Dybwad-

NORGE I KRIG: Kong Haakon og kronprins Olav setet på seg et kjøpt smil til øre for fotografen, selv om tyskerne rykket stadig lenger nordover.

FLUKTRUTEN

- 9. april: Oslo - Hamar - Elverum - Nybergsund
- 10. april: Kong Haakon moter Bråuer i Elverum
- 11. april: Til Innbygda i Trysil
- 12. april: Fergjaves fra Innbygda til Rena - Innbygda - Drevsjø - og vestover
- 13. april: Ashøim - Tynset - Alvdal
- 14. april: Følldal - Hjørking - Otta
- 16. april: Otta - Vågå - Otta
- 17. april: Til Sandbu i Vågå
- 21. april: Vågå - Lesjaverk
- 22.-25. april: Lesjaverk - Stuguflåten - Molde
- 29. april: 1. mai: Molde - Tromsø
- 1. mai: Tromsø - Målsnes
- 2. mai: Målsnes - Målsalvdalen
- 7. mai: Fra Tromsø til Storbritannia.

Holmboe og kona har stilt sin hytte til disposisjon. Den ble kongebolig i 36 døgn.

Kong Haakon noterer: Klart Stille 10 R Kl. 20.40 tok til Fylkestage Dybwad Holmboes hytte ved Langvannet ankom Kl. 23.15.

(Kilder: Tim Grævus «Haakon VII», «Krigens dagbok» fra Forlaget Det Beste, Egil Ulaetogs «Den lange reisen hjem» og Magne Skodvins «Norge i krige».

Avslørte aldri sine inn

Kong Haakon brukte ikke opp plass i dagboken på sine egne bekymringer under den desperate flukten nordover. Aftalene, beslutningene og menneskene han møtte var det viktigste.

Da kong Haakon tok inn på Heggelund pensjonat noen kilometer utenfor Otta i midten av april 1940, var han fullstendig utmattet etter flere døgn med tyskere i hælene.

Under datoen 13. april konstaterer han nakternt: «For første gang i seng.»

Hver eneste dag under den to måneder lange, virkelige reisen mot trygghet, noterer kong Haakon detaljer. Viktige dramatiske hendelser vi kjenner fra historiebøkene, er enten utelatt eller omtalt i telegramform — og som regel uten oppdelte setninger.

Gjennom tunge dager og søvnløse netter, avslørte han aldri sine innerste tanker på papiret.

Dag for dag er nøyaktige klok-

keslett, navn og titler på alle han hadde avtale med, slik ført med fyllepenn. 10. april — da kongen ifølge vitner omfavnet sønnen med tårer i øynene før han kjørte til Elverum for å møte Hitlers sendebud, skriver han tert om statsråd og konferanser for «forhandlingsmøte med tysk minister».

Kongens historiske nei og hans varsel om å abdisere hvis regjeringen godtok de tyske kravene, er ikke nevnt med ett ord. Den sjelelige kampen er skjult bak meldingen om at adjutant Øst-

gaard er kommet tilbake fra Sælen og at det var statsråd kl. 8. 27. april, da hele kongefølget måtte gjemme seg i skogen mens Malde ble bombet, velger kong Haakon å notere: «Våres middag 3 timer utsatt paa grund av bombingen...»

17. mai, da kongen og kronprinsen feiret nasjonaldagene sammen med vaktene på hytta «Trangen», får han med at de skiftet kokk. Fra de fredelige døgnene ved Langvannet, nevner han også alle besøkene fra blant

HIER SKJULET

TROMSØ (VG) Erik Dybwad-Holmboe (76) har hørt det meste om kongens flukt mot nord. Det var faren hans, fylkeslege Bertram Dybwad-Holmboe, som fikk 12 timer på seg til å gjøre påskehytta si i Målselv om til et sikkert og komfortabelt skjulested for en konge og en kronprins på desperat flukt fra tyskerne.

Flere av dem hadde navnet hans påtrykt. Men han brukte dem aldri. Derfor har trolig kong Haakon funnet en av disse på hytta, sier Erik Dybwad-Holmboe.

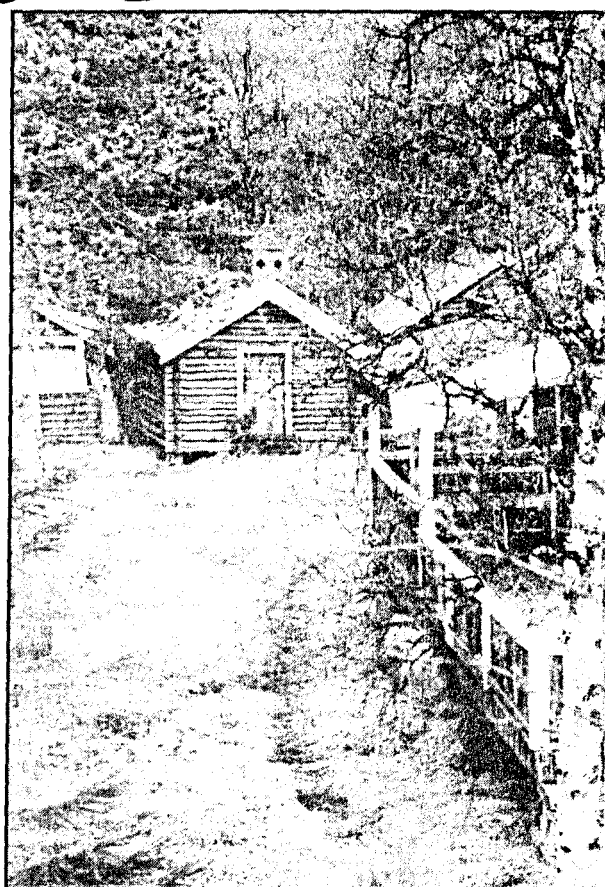
Fylkeslegens navn står oppført tre ganger i kongens dagbok — for hver gang han kom på besøk til hytta og sjekket at alt var i orden.

I dag eier Erik Dybwad-Holmboe selv den historiske hytta som skulle bli kongens og kronprinsens skjulested i 36 døgn. Hytteboka er blitt et viktig dokument for ettertiden. Der takket kong Haakon og kronprins Olav for seg med en hjertelig hilsen. Og der beskrev fylkeslegen med egne ord hvordan det var å ta imot de kongelige.

FARENS BOK: Erik Dybwad-Holmboe (76) eier hytta som var kong Haakons viktigste skjulested under flukten. Han antar at kongen fant farens almanakk på «Trangen», og begynte å skrive i den der.

Foto: TERJE MORTENSEN

Men Erik ante ikke at kong Haakon trolig har fått med seg en av farens ubrukte almanakker fra hytta han skjulte seg i.

Idylliske «Trangen» ved Langvannet ble valgt fordi den lå avsides til og hadde sengeplass nok til kongens følge og folk som kom på besøk. I hovedhytta fant kong Haakon etter all sannsynlighet den ubrukte syvende sansen. Den hadde fylkeslegens navn i «gullbokstaver» på innsiden av permen.

Mange almanakker

— Som lege fikk min far mange almanakker i posten fra legemiddelfirmaer og lignende.

På rekordtid

— Det var 2. mai og Kristi himmelfartsdag. Hytta og utusenene lå begravd i over to meter snø, og veien frem var i oppløsning. På rekordtid måtte mor og far skaffe 12 mann til snømåking, proviant, klær, kokke og hushjelp, forteller Erik Dybwad-Holmboe.

Naboer fyrte opp hytta, mens skytterlaget samlet menn fra bygda til en livvaktstyrke. Da kongens bil krevet seg frem til den lille husklyngen ved 23-tiden, tok fylkeslegen imot ham: «Kongen så trett ut, men var i godt humør og ba om unnskyldning for bryderiet han valdt og takket for mottagelsen,» skriver fylkeslegen i hytteboka.

«Det var så vidt ingen kongebolig han kom til, men som situasjonen var, hadde en inntrykk av at han var glad for endelig å komme til ro etter den ukelange flukten fra sted til sted,» fortsetter han.

På peisen brente et stort bål, og i stuen var det lunt og hyggelig. Da fylkeslegen spurte majesteten hva han kunne by ham, svarte kongen: «Hva kan De så by?»

— Alt hva Dere måtte ønske, var fylkeslegens småfrekke svar.

Et glass øl ble resultatet.

Så gikk kongen og kronprinsen og la seg i gjestehytta. Der var det nemlig en ekstra lang seng til kongens lange, tynne og utslitte kropp.

Tre konger på besøk

TROMSØ (VG) I familien Dybwad-Holmboes uvanlige hyttebok, har hele tre konger takket for gjestfriheten.

Seks år etter at kong Haakon søkte tilflukt i hytta «Trangen», kom han på besøk til fylkeslegens enke, Dorothea, hjemme i Tromsø.

— Han skulle være der et kvarter, men ble en og en halv time, minnes Erik Dybwad-Holmboe.

I 1965 feiret kong Olav påsken på Heggelia i Målselv. Langfredag kom han på besøk til familien Dybwad-Holmboe på «Trangen».

— En av livvaktene som hadde pas-

set på dem i 1940, sto oppstilt utenfor døren da han kom. Kongen husket ham godt og visste hvor han bodde. Da han kom inn i hytta, så han med en gang at det var blitt store forandringene siden sist han var der.

Tyskerne brant opp det som var av møbler da den slagne armé okkuperte hytta i 1944.

— De må ha brent opp fem mål ved på to måneder. Det var ikke en flis igjen, sier Dybwad-Holmboe.

SKJULESTED: Denne hytta, eid av fylkeslege Bertram Dybwad-Holmboe, ble kong Haakons og kronprins Olavs skjulested i 36 døgn, før de selte til England.

Rørt til tårer over

NEWCASTLE (VG) Han rørte kong Haakon til tårer da han i London lovet å skaffe ham et norsk juletre midt under krigen.

Karsten Øvretveit hadde nettopp viste kongen en film av de alliertes anslag mot tyskerne i Norge. Kongen var imponert over det raske etterretningsarbeidet. De snakket sammen litt.

— Forresten, kan du skaffe meg et lite norsk juletre som jeg kan ha på bordet mitt?

spurte kong Haakon.

Fotografen tenkte seg nøye om. Ja, jo — han var sikker på at de skulle klare det.

Kongelige tårer

— Jeg mener at jeg så noen tårer i øyekrokene hans da jeg sa jeg skulle klare å fikse det. Jeg tror han ble rørt, sier Øvretveit.

For kong Haakon var han «den lille fyren med filmkameraet» — og den gode hjel-

peren. 50 år etter at kongen reiste tilbake til et fredelig Norge, har Karsten Øvretveit (81) fortsatt ikke kommet seg hjem. Filmfotografen som jobbet på oppdrag for etterretningstjenesten, har slått seg ned i Newcastle.

Vestlendingen skyver strikkeltau bakover i pannen, og kremter beskjeden når han snakker om de gangene han møtte kongen og kronprinsen.

— Jeg så kong Haakon første gang i Dumfries i Skottland sommeren 1940. Han skulle inspisere de norske troppene under oppstilling, og jeg filmet alt sammen. Jeg husker jeg tenkte på hvor høy han var. Han var høyere enn soldatene.

Øvretveit torde ikke gjøre noe for å få hilst på kongen den gangen. Først senere — etter at kong Haakon hadde sett ham flere ganger, tok

Avslørte aldri sine inn

Kong Haakon brukte ikke opp plass i dagboken på sine egne bekymringer under den desperate flukten nordover. Avtalene, beslutningene og menneskene han møtte var det viktigste.

Da kong Haakon tok inn på Heggelund pensjonat noen kilometer utenfor Otta i midten av april 1940, var han fullstendig utmattet etter flere døgn med tyskere i hælene.

Under datoen 13. april konstaterte han nakternt: «For første gang i seng.»

Hver eneste dag under den to måneder lange, virkelige reisen mot trygghet, noterer kong Haakon detaljer. Viktige dramatiske hendelser vi kjenner fra historiebøkene, er enten utelatt eller omtalt i telegramform — og som regel uten oppdelte setninger.

Gjennom tunge dager og søvnløse netter, avslørte han aldri sine innerste tanker på papiret.

Dag for dag er nøyaktige klok-

keslett, navn og titler på alle han hadde avtale med, slik ført med fyllepenn. 10. april — da kongen ifølge vitner omfavnet sønnen med tårer i øynene før han kjørte til Elverum for å møte Hitlers sendebud, skriver han tert om statsråd og konferanser før «forhandlingsmøte med tysk minister».

Kongens historiske nei og hans varsel om å abdisere hvis regjeringen godtok de tyske kravene, er ikke nevnt med ett ord. Den sjelelige kampen er skjult bak meldingen om at adjutant Øst-

gaard er kommet tilbake fra Sjølen og at det var statsråd kl. 8. 27. april, da hele kongefølget måtte gjemme seg i skogen mens Malde ble bombet, velger kong Haakon å notere: «Våres middag 3 timer utsatt paa grund av bombingen...»

17. mai, da kongen og kronprinsen feiret nasjonaldagene sammen med vaktene på hytta «Trangen», får han med at de skiftet kokk. Fra de fredelige døgnene ved Langvannet, nevner han også alle besøkene fra blant

HIER SKJULET

TROMSØ (VG) Erik Dybwad-Holmboe (76) har hørt det meste om kongens flukt mot nord. Det var faren hans, fylkeslege Bertram Dybwad-Holmboe, som fikk 12 timer på seg til å gjøre påskehytta si i Målselv om til et sikkert og komfortabelt skjulested for en konge og en kronprins på desperat flukt fra tyskerne.

Flere av dem hadde navnet hans påtrykt. Men han brukte dem aldri. Derfor har trolig kong Haakon funnet en av disse på hytta, sier Erik Dybwad-Holmboe.

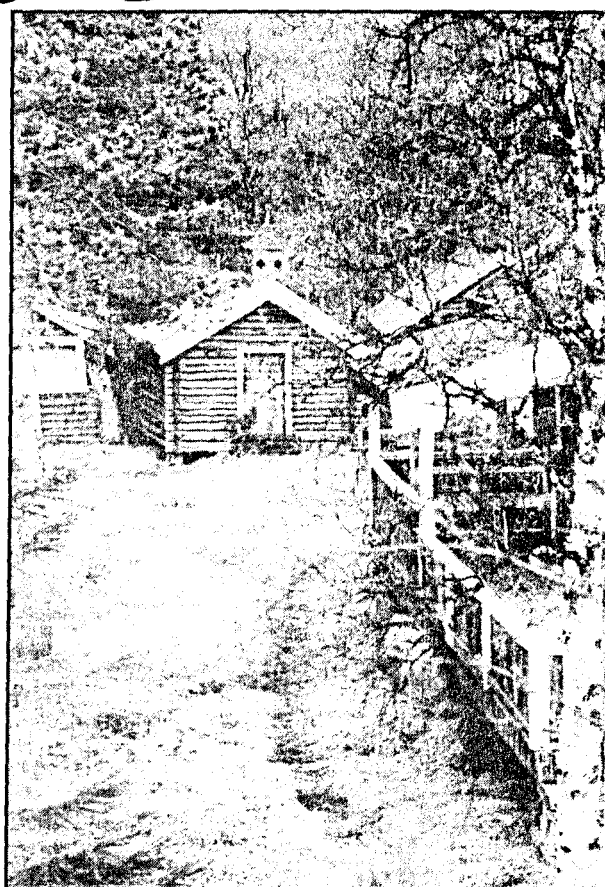
Fylkeslegens navn står oppført tre ganger i kongens dagbok — for hver gang han kom på besøk til hytta og sjekket at alt var i orden.

I dag eier Erik Dybwad-Holmboe selv den historiske hytta som skulle bli kongens og kronprinsens skjulested i 36 døgn. Hytteboka er blitt et viktig dokument for ettertiden. Der takket kong Haakon og kronprins Olav for seg med en hjertelig hilsen. Og der beskrev fylkeslegen med egne ord hvordan det var å ta imot de kongelige.

FARENS BOK: Erik Dybwad-Holmboe (76) eier hytta som var kong Haakons viktigste skjulested under flukten. Han antur at kongen fant farens almanakk på «Trangen», og begynte å skrive i den der.

Foto: TERJE MORTENSEN

Men Erik ante ikke at kong Haakon trolig har fått med seg en av farens ubrukte almanakker fra hytta han skjulte seg i.

Idylliske «Trangen» ved Langvannet ble valgt fordi den lå avsides til og hadde sengeplass nok til kongens følge og folk som kom på besøk. I hovedhytta fant kong Haakon etter all sannsynlighet den ubrukte syvende sansen. Den hadde fylkeslegens navn i «gullbokstaver» på innsiden av permen.

Mange almanakker

— Som lege fikk min far mange almanakker i posten fra legemiddelfirmaer og lignende.

På rekordtid

— Det var 2. mai og Kristi himmelfartsdag. Hytta og utusenene lå begravd i over to meter snø, og veien frem var i oppløsning. På rekordtid måtte mor og far skaffe 12 mann til snømåking, proviant, klær, kokke og hushjelp, forteller Erik Dybwad-Holmboe.

Naboer fyrte opp hytta, mens skytterlaget samlet menn fra bygda til en livvaktstyrke. Da kongens bil krevet seg frem til den lille husklyngen ved 23-tiden, tok fylkeslegen imot ham: «Kongen så trett ut, men var i godt humør og ba om unnskyldning for bryderiet han valdt og takket for mottagelsen,» skriver fylkeslegen i hytteboka.

«Det var så vidt ingen kongebolig han kom til, men som situasjonen var, hadde en inntrykk av at han var glad for endelig å komme til ro etter den ukelange flukten fra sted til sted,» fortsetter han.

På peisen brente et stort bål, og i stuen var det lunt og hyggelig. Da fylkeslegen spurte majesteten hva han kunne by ham, svarte kongen: «Hva kan De så by?»

— Alt hva Dere måtte ønske, var fylkeslegens småfrekke svar.

Et glass øl ble resultatet.

Så gikk kongen og kronprinsen og la seg i gjestehytta. Der var det nemlig en ekstra lang seng til kongens lange, tynne og utslitte kropp.

Tre konger på besøk

TROMSØ (VG) I familien Dybwad-Holmboes uvanlige hyttebok, har hele tre konger takket for gjestriheten.

Seks år etter at kong Haakon søkte tilflukt i hytta «Trangen», kom han på besøk til fylkeslegens enke, Dorothea, hjemme i Tromsø.

— Han skulle være der et kvarter, men ble en og en halv time, minnes Erik Dybwad-Holmboe.

I 1965 feiret kong Olav påsken på Heggelia i Målselv. Langfredag kom han på besøk til familien Dybwad-Holmboe på «Trangen».

— En av livvaktene som hadde pas-

SKJULESTED: Denne hytta, eid av fylkeslege Bertram Dybwad-Holmboe, ble kong Haakons og kronprins Olavs skjulested i 36 døgn, før de selte til England.

set på dem i 1940, sto oppstilt utenfor døren da han kom. Kongen husket ham godt og visste hvor han bodde. Da han kom inn i hytta, så han med en gang at det var blitt store forandringer siden sist han var der.

Tyskerne brant opp det som var av møbler da den slagne armé okkuperte hytta i 1944.

— De må ha brent opp fem mål ved på to måneder. Det var ikke en flis igjen, sier Dybwad-Holmboe.

NEWCASTLE (VG) Han rørte kong Haakon til tårer da han i London lovet å skaffe ham et norsk juletre midt under krigen.

Karsten Øvretveit hadde nettopp viste kongen en film av de alliertes anslag mot tyskerne i Norge. Kongen var imponert over det raske etterretningsarbeidet. De snakket sammen litt.

— Forresten, kan du skaffe meg et lite norsk juletre som jeg kan ha på bordet mitt?

spurte kong Haakon.

Fotografen tenkte seg nøyte om. Ja, jo — han var sikker på at de skulle klare det.

Kongelige tårer

— Jeg mener at jeg så noen tårer i øyekrokene hans da jeg sa jeg skulle klare å fikse det. Jeg tror han ble rørt, sier Øvretveit.

For kong Haakon var han «den lille fyren med filmkameraet» — og den gode hjel-

peren. 50 år etter at kongen reiste tilbake til et fredelig Norge, har Karsten Øvretveit (81) fortsatt ikke kommet seg hjem. Filmfotografen som jobbet på oppdrag for etterretningstjenesten, har slått seg ned i Newcastle.

Vestlendingen skyver strikkellua bakover i pannen, og kremter beskjeden når han snakker om de gangene han møtte kongen og kronprinsen.

— Jeg så kong Haakon første gang i Dumfries i Skottland sommeren 1940. Han skulle inspisere de norske troppene under oppstilling, og jeg filmet alt sammen. Jeg husker jeg tenkte på hvor høy han var. Han var høyere enn soldatene.

Øvretveit torde ikke gjøre noe for å få hilst på kongen den gangen. Først senere — etter at kong Haakon hadde sett ham flere ganger, tok

Rørt til tårer over

erste tanker – Tilhører kongefamilien

andre Johan Anker, general Ruge, løytnant Michelet og general Fleischer. Innimellom konstaterer han at «Herte Leopold havde kapitulert, samt at Bode er tilintetgjort».

— Kongen har brukt den syvende sansen som folk flest bruker den — for å notere ned avtaler og ting han må huske, bemerket historiker og forskningsjef Olav Riste.

— Det var ikke plass til mer, og han hadde vel heller ikke tid til å tenke på hva han skulle skrive. Under flukten gjennom Norge ligger det likevel fortøttet dramatik mellom linjene. Når han 11. april skriver at kaptein Irgens kom med bud fra Quisling om å returnere til Oslo, men at dette ble avslått — så ligger all dramatikken i en eneste setning. Jeg skulle gjerne hatt noen sider om det, sier Olav Riste.

Ved Slottet er det enighet om at kong Haakons almanakk bør leveres tilbake til kong Harald.

— Jeg føler at boken tilhører dagens kongefamilie, og er forbauset over fremgangsmåten til den som har funnet almanakken, sier kabinettsekretær Magne Hagen.

Han orienterte selv kong Harald om funnet etter at VG

tok kontakt med Slottet. Ifølge Hagen var Kongens oppfatning at almanakken nå bør komme tilbake dit den hører hjemme.

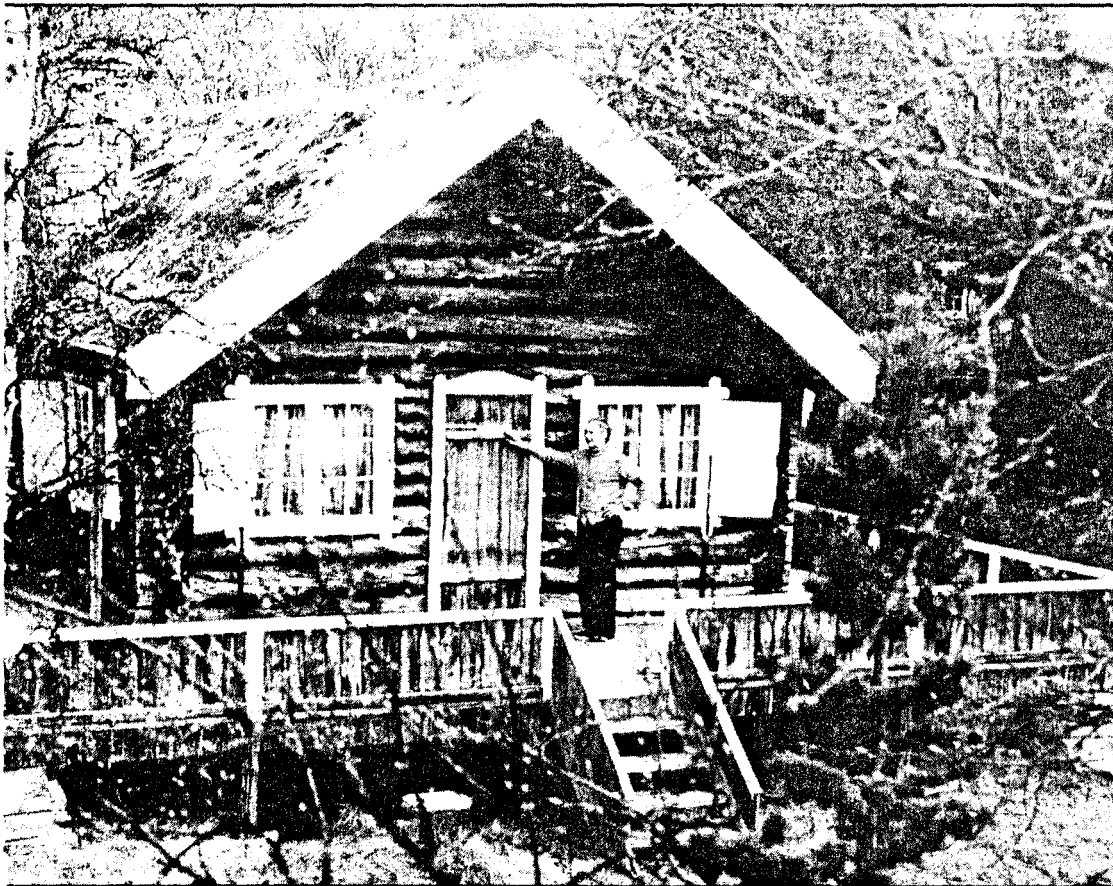
— Jeg er ikke forbauset over at en slik almanakk finnes. Det er ingen grunn til å tvile på at den er ekte. Kong Haakon satt gjerne og noterte. Jeg har imidlertid vondt for å tro at boken er gått bort. Kong Haakon må i til-

felle ha mistet den, mener kabinettsekretær Hagen.

— Finnes det andre almanakker som ble skrevet av kong Haakon i disse årene som kan bekrefte at boken er ekte?

— Jeg har ikke kjennskap til noen almanakker. Men jeg har fått vite av dem som kjente kong Haakon at han noterte mye, sier Magne Hagen.

KONGEN SEG

KONGEN SÅ «PINOCCHIO» mens bombene falt

Torsdag 10. oktober 1940:

«Oversk. Byger m. R SO 7 — R I Kino saae Tegnefilmen Pinocchio

Luffangr. paa London Dag & Nat»

(Kong Haakons dagbok for torsdag 10. oktober 1940.)

Mens tyske fly angrep London og regnet pøste ned i Newbury, satt kong Haakon på kino.

I en forferdelig tid med bekymringer, frykt og vanskelige avgjørelser, var det tross alt noe positivt med livet i eksil: I England kunne kong Haakon for første og eneste gang i sitt liv leve nesten like fritt som et vanlig menneske. Han kunne ta sine daglige spaserturer i fred og ro, gå på kino og treffe kongelig slekt og venner så ofte han ville.

I regntunge oktober måned 1940 ulte flyalarmene daglig. London var utsatt for luftangrep både dag og natt. Kong Haakon — som elsket film og scenekunst og kunne se et teaterstykke mange ganger — kalte hostregnet godt kinovær. I løpet av en måned så han 13 filmer...

3. oktober 1940, etter at kronprins Olav hadde talt på BBC, gikk kong Haakon på kino og så «Charles Aunts». 8. oktober, en overskyet tirsdag med regnbyger, valgte han «Strange Largo». To dager senere, da været fortsatt var det samme, koste Kongen seg inne med tegnefilmen «Pinocchio».

norsk juletre

kongen selv kontakt med ham.

Det skjedde i etterretningstjenestens hovedkvarter ved Marble Arch i London. Øvretveit hadde vist kongen, og den militære toppladens resultatene etter en vollykket aksjon mot tyskerne der hjemme.

— Jeg sto og spolet tilbake filmen, da kong Haakon kom bort til meg. Låvmalet sa han «Karsten, du kunne vel ikke sende en fotograf over til

Norge for å ta den filmen?». «Nei, vi gjør det på billigst måte», svarte jeg. «Vi får tyskerne til å ta en ekstra kopi som vi får sendt gjennom posten...»

Kongen så på ham, smilte og lo litt. Han forsto ikke hvordan i all verden den karen kunne ha fått filmen til England så fort.

«Vi kan få alt av viktighet hit innen syv dager. Mindre viktige ting kommer etter hvert. Bare si hva det skal

være,» sa Karsten Øvretveit småkjetekt. Det var da kongen slo til og bestilte juletre fra gamlelandet.

BLE ENGELSK: Karsten Øvretveit (81) jobbet på oppdrag for etterretningstjenesten under krigen og valgte å bli boende i England. All kameratutstyret og de unike filmene han tok, har han levert fra seg.

Foto: TORE BERNSTEN

